

ELEKTRİK SEMİNERİ (!)

Geçtiğimiz yıl, 5-6 Mart 1973 tarihlerinde Tercüman Gazetesinin düzenlediği ve adına "Elektrik Semineri" dediği bir toplantı yapılmıştı. Türkiye'deki sermaye çevrelerinin ve özellikle Çukurova Elektrik Anonim Şirketi'nin yakın ilgi ve desteğini gören bu toplantı kanımızca ülkemizdeki enerji sorununa çözüm getirme görünümlü içinde şunları sağlamak istiyordu:

1. Türkiye Elektrik Kurumunu Türkiye'de elektrik üretimi yapan tek kuruluş olmaktan çıkarmak; özel sektörü, özellikle Çukurova Elektrik Şirketi'nin elektrik üretiminde daha fazla söz sahibi yapmak.

2. Fuel-oil'e dayalı santrallerin enerji üretimindeki paylarını artırmak.

Ancak, toplantıya gösterilen ilgi umulandan çok az oldu ve toplantı gazetenin bütün çabalarına rağmen çok az yankı uyandırdı. (Örneğin, TEK ve hükümet yetkililerinden kimse toplantıya katılmamıştı.)

Diğer bir üçüncü konu, o da elektrik enerjisi satışında tüketicilerin güç katsayısı değimi olarak kullanılan kosinüsfitin düşük olması. Bugün Türkiye'de kosinüsfit kuzeybatı Anadolu şebekesindeki kosinüsfit 0.6 civarındadır. Genellikle dağıtım şebekesinde bu kosinüsfit'in düşük olması sebebiyle dağıtım şebekesinde gerilim düşüğünü artırdığı şekildedir, ikincisi, enerji kaybını büyütür. Üçüncüsü de santrallerin aşırı yüklenmesi şeklinde kendini göstermektedir. Bu kosinüsfit'in düşüklüğüne flüoresan deşarj tüpleri, kaynak trafoları, aksen keremmotorları sebep olmaktadır. Bugün şebekede flüoresan tüpler, yani deşarj tüpleri hiçbir kosinüsfitli tashih edecek şekilde tertiplenmemiştir ve satışı da yapılmamaktadır. Yani içersinde. Balasın yanına bir kondandösater konmamaktadır ve kosinüsfit flüoresan tütün yanında 0-4 ile 0-5 civarındadır. Bu da şebekeden fazla miktarda vatsız akım çekmesine sebep olmaktadır. İkincisi kaynak trafoları: kaynak trafolarında kosinüsfitleri 0-6 civarındadır ve Türkiye'de yaygın olarak bütün küçük sanayide bu kaynak trafoları kullanılmakta ve kaynak trafoları hiçbir kayda tabi tutulmadan şebekeden istediği ceryanı almaktadır. Bu da vatu rakım yönünden büyük bir yük göstermektedir. Üçüncüsü: aksen krommotorlar. Bunfar bilhassa tekstil sanayiinde yaygın olarak kullanılan motorlardır ki, bu motorlar iyi bir şekilde seçilmeyip ki yüklenmeleri tam yapılmadığı takdirde yükle orantılı olarak kosinüsfit değişmektedir. Küçük yükler de kosinüsfit çok değişmektedir. Küçük yüklerde kosinüsfit çok düşüktür. Meselâ 100/20 i 100/30 bir yüklenmede kosinüsfit 0/3 - 0/4 civarında olur. Kendisinin kosinüsfit'i 0/8 olsa dahi tam yüklenmede 0/8 e çıkmaktadır. Onun için işletme yönünden de bilhassa yani sanayi teşekküllerindeki işletmecilikte aksen krommotorların yüklenmeleri daima tam yuk altında olması haline gidilmeli, yani kosinüsfit'i 0/8 şeklinde tutmak için gerekli tedbiri alması lazımdır. Bu düşük kosinüsfit'in yükseltilmesi faz kompasasyonu dediğimiz bir tertiple yapılmaktadır. Bu faz kompasasyonu elektrik enerjisini satan kuruluşlar tarafından tüketici durumunda olan aboneler zorlanarak, yani bir yönetmelikle temin edilebilir. Yani enerji satılırken kosinüsfit'ine dikkat etmek gerekir.

Toplantıya katılan kişilerin çoğu yeteneklerinin elverdiğince yukarıda belirttiğimiz iki amaca hizmet etmeye çalıştılar. Bazıları başardı. Bazıları ise pek başaramadı.

Aşağıda, Tercüman Gazetesinin bastırıldığı, toplantıya verilen tebliğleri ve toplantı tutanaklarını içinde toplayan kitaptan (*) bazı alıntılar bulacaksınız. Bu alıntıları filmlerini çekerek kitaptan aynen aktarıyoruz. Alıntılara geçmeden önce, son olarak iki noktayı belirtelim:

1. Kitapta, aşağıda da görüleceği gibi çok sayıda yanlış var. Bunların bir kısmı dizgi yanlışları. Bir kısmı ise, toplantı tutanaklarını hazırlayanın elektrik mühendisliği ile uzaktan yakından ilgili bir kişi olmamasından doğan "cehalet yanlışlıkları". Bunun üzerinde bu kadar durmamızın nedeni, gazetenin, enerji sorununa sahip çıkar görünürken, gerçekte işi hiç de ciddiye almadığını vurgulamak istememizdir.

2. Bu toplantı, hatırlanacağı üzere son petrol bunalımından önce yapılmıştı. Bütün dünyayı etkisine alan, kendisine yeter petrol üretmeyen sanayileşmiş sanayileşmemiş bütün ülkeleri adeta felce uğratan ve petrol fiyatlarının büyük oranda artmasıyla şimdilik sonuçlanmış gibi görünen bu bunalımdan sonra, fuel-oil'e dayalı enerji politikası avukatlarına sormak gerekir: **kimden yanaşınız ?**

(*) Tercüman Elektrik Semineri, İstanbul, 1973.

Yani özetlersek, yatırım yönünden santrallere ve tüketici yönünden de çift tarifeli sistemin uygulanması, şebekelerin tevsi ve fazkompas yönünün yapılmasıdır ki, bu fazkompas yine bugün Türkiye'de önem verilmemektedir. Yani önemi çok büyüktür. Buna süratle geçmek gerekir. Bu kısa zamanda anlatmaya çalıştığım Türkiye'de elektrik enerjisi sorununu da açıklığa kavuşturmak veya bunlarla ilgili sorularınıza cevap vermeye hazır olduğumu söyler, beni dinlemek zahmetinde bulunduğunuzdan dolayı sizlere teşekkür ederim.

Eğer bugün üniteler böyle kilovat üzerinden isimlendirilmemektedir. Negavat diye söylenmektedir. Bugün 100 kilovat. 1000 kilovat, 37 bin kilovat kelimesi kalkmıştır, 37 megavat, 1000 megavat, hatta bunun daha üzerine çıkmıştır, dıgovata gelinmiştir. O kadar rakamlar büyümüştür, o kadar büyümüştür ki bugün bir makine ünitesi 500 negavatlık yapılmaktadır, işlemektedir, hatta son zamanda 1000 megavata çıkmıştır tek bir ünite.

(Mehmet İnan, Prof., İTÜ Elk. Fak.)

Bu arada birinci ve ikinci beş yıllık plânlarda ön görülmediği halde zamanın hükümeti cesur ve yerinde kararlar Anbarlı'da Keban'dan fazla ceryan veren 5 üniteli 600 megavatlık fueloile çalışan santralleri kurmuştur. Eyer Anbarlı santralleri olmasaydı bu gün Türkiye tam anlamıyla karanlıkta kalır, milli bir felâket olurdu. Ancak tehlike yitmiş değildir. Türkiye bugün Avrupa ülkeleri arasında kişi başına elektrik tüketimi yönünden sonuncudur. Bütün dünya ülkeleri arasında 50 ncı sıralarda yer almaktadır Türkiye aradaki mesafeyi koşarak kapatmak -oradadır. Artık su kuvvetinden mi yararlanalım, yoksâ linyit yataklarından mı faydalanalım tartışmasının zamanı ve modası geçmiştir. Hele en bol ve en emin elektrik üreten fuel oilli santralleri emperya-

lüzünü artırmalarına karıştırmak dünya karşısında guluç olmaktan, milli ekonomiye zarar vermekten başka birşey değildir. Bugün esas hedef zamanında ve yeterli enerji üretimidir. Bunun için bütün millî kaynaklarımız mali imkânlarımız ve teknik gücümüzü seferber etmeliyiz. Problemi nasıl çözebiliriz? Ben burada bir elektrik mühendisi veya plânlayıcısı olarak değil, fakat sanayinin içinde bir insan olarak elektrik probleminin çözülebileceğine inandığım bazı basit ve pratik çözüm yolları önereceğim. Önce elektrik probleminin iki yönden yaklaşmak gerekir. Kısa vadeli ve uzun vadeli. Kısa vadeli. Bulgaristan ile derhal elektrik anlaşması yapılarak Edirneden Bulgaristana hat çekilmeli, ihtiyaç anında Bulgaristandan uygun fiatla enerji alınmalıdır, inşa halindeki tesislerin yatırım sürelerini kısaltacak koordinasyon tedbirleri alınmalıdır. Çukurova ve Antalya Kepez gibi TEK'in esasen büyük kısmına «ahap olduyu millî şirketlere yeni elektrik üretim tesisleri kurulma izni verilmelidir. İzmir'de Ege'nin hızla artan enerji ihtiyacını güven altına almak için Ali Ağa Rafinerisi yanında toplam gücü 600 megavatlık iki veya dört üniteli bir fueloil santrali kurulmasına derhal bağlanmalıdır.

(Yılmaz Adı güzel. Sanayici, İzmir)

Fakat bugün için bizim en ana meselemiz zaman meselesidir. Gecikmeden, zamanında ucuz ve yeterli elektrige kavuşmaktır. O halde iki alternatiften birini seçeceğiz. Ya süratli sanayileşmeyi ön plâna alacağız, ya süratli şehirleşmeyi ön plâna alacağız. Bugün tarihimizin her devrinde şehirleşmeye gelen çarıklı insanlar vardır. Bunlar bazen durdurulur, bazen teşvik edilir. Bugün için eğer hakikaten bu insanların şehre gelmesi âcil bir ihtiyaçsa gelsinler. Ama bu insanların şehre gelmesiyle şehrin ve sanayinin en ana damarı kan mesabesinde olan ihtiyacı bizi zorluyorsa, bunları olduğu yerde tutmak lazımdır. Bunun için şehirleşmeyi yavaşlatmakta, bu âcil problemi bir kısa süre için halledilebilir, bu esnada da biz eğer yarına raci meselelerimizi programlı ve plânlı olarak halledilebilirsek bu iş yürür.

Bedii Şehsuvaroğlu, Prof., İstanbul)

Kaynaklarımızda bir dir boğazımız yoktur, benim kanaatim ve kaynak diyince ben katıyen dar boğazların içine düşüp illâ da yerli olsun demiyorum. Bugün dünyanın bütün memleketlerinde enerji artık dünyada rahat alınıp satılan bir metadır. Biraz evvel sayın konuşmacı işaret etti. Bugün Bulgaristandan elektrik almayı düşünüyoruz. Ben bunu bugünkü dünya anlayışında bugün ulaştığımız noktada katıyen ve katıyen tehlikeli bir şey görmüyorum. Bugün Türkiye zaten herşeyi dışarıya bağlı bir memleket. İthal ettiği yüzlerce ithal ettiği herhangi bir maddenin iskeleti Türkiye'de duvar, ama sistemi bu insan vücudu gibi, incecik bir damar, kalp damarı tık'ındı mı. gidiyor. Kalp damarı ama çalışıyor işte 70-80 sene. bunun abî dünya ticaret sistemi de öyle kurulmuş ki. bugün sırtık Rusya, biişun kalyaya gaz satıyor. Avusturyaya gaz satıyor. Bugün komünist memleketler batıdan teknoloji satın alıyorlar. Meselâ Rusya çalıbı sosyalist diye bildiğimiz bir memleket bir özel petrol şirketiyle oksidan şirketiyle 5 senelik anlaşma yapıyor. Daha anlaşmanın içinde oylc maddeler var ki. eğer Türkiye'de derse memleket katılcı C'lc iddia edebilecekler çıkabilir ve bunu Rusya bugün imzalamıştır bu anlaşmayı görmeyi tavsiye ederim Teknoloji tarifidir bu yüksek seviyede teknolojinin ithalidir ve buna gitmeye mecburuz bugün

Üçüncüsü TEK diye bir müessese kurduk, şimdi TEK gibi müesseseler bir tane mi olsun Türkiyede? Bakın bugün Çukurova vardır. Ben şahsen kuruluşundan beri takip etmişimdir. Ve Türk teşebbüsünün güzel bir örneğini vermiştir ve bugün rakkamları titkik ederseniz, icabında senede yüzde 20-25 artışları kompanse etmiştir ve bugün bir sanayii kuruluşu olarak ortadadır. Bu gibi kuruluşlara inanıyorum ki, bugün bir tek kanunun dar boğazlarını da bilen bir insan olarak inanıyorum ki, Türkiyenin enerji meselesi öylesine büyüyor ki, bu kaldıracak çok omuzlar istiyor, çok omuzlar istiyor. Yani böyle belirli bir yerlere bunları bağlayıp başka omuzları bunlardan kurtarmak Türkiyenin aleyhine olmuyor.

(Korkut Özal, Danışman, SHELL)

Korkut özal'n çabası ile TEK'in Çukurova Elektrik Şirketindeki payı düşürülüyor

TARIM BAKANI ÖZAL'IN ÇUKUROVA ELEKTRİK ŞİRKETİNİN SERMAYESİNİN ARTIRILMASI İLE İLGİLİ KARARNAMEYİ İMZALAMAYARAK TEK'İN BU ŞİRKETTEKİ PAYININ YÜZDE 33'DEN YÜZDE 20'YE DÜŞMESİNE NEDEN OLDUĞU İLERİ SÜRÜLDÜ.

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı Korkut özal Çukurova Elektrik Şirketinin sermayesinin artırılması ile ilgili kararnameyi imzalamamıştır. özal böylelikle Türkiye Elektrik Kurumu'nun Çukurova Elektrik Şirketindeki payının yüzde 33'den yüzde 20'ye düşmesine neden olmuştur.

Bundan bir süre önce Çukurova Elektrik Anonim Şirketi, sermayesini 175 milyondan 325 milyona çıkarmak için bir karar almıştır. Buna neden olarak da yeni bir santral daha kurulması ve şirketin mali sıkıntısının giderilmesini göstermektedir. Türkiye'de özel sektörün ortak bulunduğu tek elektrik üreten santral olan Çukurova Elektrik A.Ş. böylelikle sermayesinde 150 milyon TL'lik bir artış istemiştir. Enerji Bakanlığı ise özel sektörün eline enerji konusunda yeni tavizler verilmesine karşı çıkmıştır. Bu yüzden yalnızca mali sıkıntıların giderilmesini sağlayabilmek için 90 milyon TL'lik bir sermaye artırımını kabul etmiştir. Devlet Planlama Teşkilatı Maliye Bakanlığı da buna olumlu müdahale etmiştir.

TEK Çukurova Elektrik A.Ş'nin yüzde 33'üne sahiptir. Bu payın %50'ni tutmaktadır. Şirketin sermayesini %50'ye artırıldığı takdirde TEK'in ödenmesi gereken miktar 30 milyondur. TEK, bu parayı ödemeye hazır olduğunu bildirmiştir. Bu ilişkin kararnamesi 23 temmuzda imzalanmak üzere Korkut özal'a sunulmuştur. Ancak, üç defa yazılmasına rağmen özal, kararnameyi imzalamamakta direnmıştır. Böylece, kararnamenin süürünce, bırakılacağı ve TEK'in roçan hakkını kaybetmesi sonucunun doğacağı belirtilmektedir. Bunun sonucunda ise TEK'in toplam sermayesindeki payı yüzde 20'ye düşmüş olacaktır. Dolayısıyla bir devlet kuruluşu olan TEK gideterek bu şirket içindeki etkinliğini kaybetmiş olacaktır. Kalan hisse senetlerini de Çukurovalı diğer ortaklar almış olacaktır.

(Günaydın Gazetesi, 13 ekim 1974)

.. Muhterem arkadaşlarım enerjide TEK çok iyi gayelerle kurulmuş olmasına rağmen Enerji Bakanlığının yetkili mevkilerinde oturan TEK'In başında bulunan insanlar maalesef Türkiye'yi bir enterkolektif şebekenin bağlantılarıyla bağlarlarken yatırımlara enerji üretimi yönünden gitmemişlerdir. Ve biz bunu komisyonlarda gayet acı olarak eleştirmişizdir. Muhterem arkadaşlarım, ben kendilerine söyledim. Dedim ki siz bir taraftan Hopa'ya, bir taraftan Edirne'ye bağlarlarken ve üçüncü beş yıllık plâna da bunu dikkate alır iken yani dışardan ithali öngörür iken neyi düşünüyorsunuz. Biraz önce benden evvel konuşan arkadaşım değindi, kendilerine teşekkür ederim. Hakikaten ben de aynen kendial gibi düşünüyorum. Kıbrıs hadisesinde bizim yakıtım, zın olmamasından dolayı ne duruma düştüğümüz meydandadır. Elbet teki enerjimizi demirperdeye şarteli onun eline verdiğimiz takdirde Türkiye'nin nasıl bir sanayileşmeye gideceğini yalnız ekonomi yönünden değil devlet olma bakımından da kimlere tabi olacağını düşünmek elbette hakikaten acı acı düşünmek lâzım gelir. Onun için Ter-cüman ailesinin bu konuyu hiç olmasa üçüncü beş yıllık plânın birinci kanadında ele almış olması yIn* fevkalâde bir olaydır Türk milleti için

.. Sadece bununla yetinilirken Sovyet Rusya, muhterem arkadaşlarım Erivan'da 500 negavatlık bir santrali 1974 yılında devreye alacaktır. Yine Bulgaristan'da 500 negavatlık diğer bir santrali devreye alacaktır. Yine Sovyet Rusya kendi eliyle aşağı havzasında, Suriye'de 500 negavatlık bir diğer santrali devreye alacaktır. Yani etrafımızda Sovyet Rusya'nın Türkiye'nin bugün içinde bulunduğu meseleyi, durumu dikkate alarak etrafımızda yaptığı tesisler Türkiye'nin gelecekteki durumunu acı acı düşündürecek mahiyettedir ve biz uyur iken onlar Türkiye'nin bu durumunu dikkate alarak Türkiye'ye enerji satmak için Türkiye'yi esir etmek için bu çabaları içersine girmiş bulunmaktadırlar. Şu halde Türkiye hakikaten çok büyük bir tehlikenin karşısındadır, hatta içindedir. Şu halde Türkiye bu çok sıkıntılı devresinden sıyrılmak istiyorsa, önce küçük meselelerin içinden sıyrıla-cağız, şehircilik konularını da ayrıca düşünmek kaydıyla ayrılacağız ve Türkiye'nin enerji meselesini hakikaten nasıl halletmek lazımsa ki geç kalmıştır kanaatindeyim. Süratle buna gitmemiz lâzım ge-lir. Ben bu konu üzerinde şöyle çareler düşünmekteyim

.. şimdi muhterem arkadaşlarım ben sizlere şunu arz etmek istiyorum, kısacası. Türkiye'nin politikasında linyitler birinci derecede trlbüner enerji kaynağı olmalıdır, kanaatimca. Bu Türkiye'nin birçok sorunlarını halledecektir, geç kalmış olmamıza rağmen. Ve gaz tir-bünlerini arkadaşım çok iyi değindiler, büyük bir politikadır bu, demirperdeye bizim kendimizi bağlamamız, bir nevi damping yapacaktır Rusya bize. Belki bedava verecektir elektriği. Kendisinin kurduğu şeyler ama bizi esir edecekler sonunda. Onun için süratle linyitlere gitmemiz ki linyitlerin santrallerin kurulması da 3 senede oluyor. Ben etüd ettim, 20 tane Almanya'da ve muhtelif yerlerde kurulan santral vardır. Azami, azami 4 senede bitiyor. Biz hiç bir zaman maalesef ben teknik arkadaşlarım gücünmesinler, daima kendilerine tarizlerim olmuştur ve şöyle söylemişimdir. Bugün Almanya'yı, Japonya'yı, Ame-rika'yı kaldıran insanlar politikacılar değildir demişimdir. Teknik elemanlardır. Onun şerefi teknik elemanlarındır. Yani Alman teknisyenleri bugünkü Almanya'yı yapmışlardır. Elbetteki bir başarısızlığın günahı, vebali de teknik elemanlarındır. Türkiye bugün bu noviden teknik elemanlara muhtaçtır.

Muhterem arkadaşlarım çare olarak şunu düşünüyorum ben, di-ğer çare olarak. Bugün biz enerjiye ki Türkiye'de bugün % 70'i sanayie yönelen bir enerji ihtiyacımız vardır, şehirlerden ziyade ki turizmin de bence temeli budur, enerjidir, pırıl pırıldır çünkü diğer şehirler. Avrupa'nın büyük şehirleri, turistik yerleri. Biz bu yönden de son de-rece dikkatli olmak zorundayız, turizmi geliştirme bakımından, bir sa-nayi olarak. Köylerimize elektrik vermek istiyoruz ve enterkolekti-feden veriyoruz. Enterkolekten köylere elektrik verilmesinin bir devre için ben aleyhindeyim. Bölgevi olarak akarsularımızı değerlen-dirmek için elektrik üretmek ve köyleri bu şekilde aydınlığa kavuştur-mak bence bu sıkıntılı devreyi atlatıncaya kadar iyi bir çare olacak-tır, kanaatindeyim.

(Zekeriya Kürşat, AP K.Maraş Milletvekili)

• • • Fuloil yapmada gösterilen tereddüdlere, fuloil santrali yapmaya gösterilen tereddütler, maalesef giderilememiştir. Yapılan fizibilite etüdüleri Ali Ağa'da 600 bin kilovatlık. 2x300 negavat bir fuloil santra-lının yapımını öngörüyordu. Bu santral iki buçuk senede İkmal edilir-

di. Toplam maliyetleri 634 milyon liraya malolan ve 410 bin kilovatlık Ambarlı 3, 4, 5 tesisleri inşa edilirken koparılan fırtınalar hatırlan-malı ve 2x300 negavatlık Ali Ağa, hatta Ali Ağa'yı 4x300 negavatlık şeklinde de ifade edebiliriz, 2x300 negavatlık İzmit, 2x300 negavatlık Mersin ve İskenderun 110 negavatlık Hopa 2 ve 3 fuloil santralleri-na süratle başlanılmalıdır. Sayın Korkut Özel sabah burada fuloil-len mi, sudan mı, yoksa kömürden mi enerji İstihsal etmek münakaşalarını bırakmak İcap ettiği ifadesini buyurdular. Aynen katılırim muhterem arkadaşlarım. Esasen bunu da vaktiyle bakanlık deruhte ettiğim zaman Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı bütçesinde de ifa-de etmiş idim. O zaman da bu münakaşaları bırakmak mecburiyetin-deyiz demiştim. Çünkü muhterem arkadaşlarım evet bunun münakaşaları yapılır, yapılması İcap etmektedir ama, bunlar uzun vadede yap-ılması İcap eden münakaşalardır. Bugün için çanlar kapıyı çalmıştır.

• • • Yine öneriyoruz inşasına başlanan projeler iyi takip edilmelidir. Cocukmeler iyi takip edilmeme neticesidir. Keban, Gökçekaya ve di-ğerlerinin yanında Seyit Ömer, demin arzettim. iyi takip edilmemiştir vo gecikmeler bu sebepten de daha da artmıştır. Aslantaş barajına halen başlanmamıştır. Bilindiği üzere burada sayın Çukurova Anonim Şirketi ilgilileri var. dertlidirler, meselelerini her zaman biliyo-lum. Aslantaş barajı Çukurova Anonim şirketi İle DSI tarafından ya-pılacaktır. Çukurova Anonim şirketi dünya bankası ile kredi mutaba-katına varmıştır. Bunun Türkiye Elektrik Kurumu tarafından mı, Çu-kurova Anonim Şirketi tarafından mı yapılacağı münakaşaları maalo-sef iki sene devam etmiştir muhterem arkadaşlarım. Bir taraftan kre-disi mutabakata varılmış Aslantaş barajı üç gayeli, hem taşkından ko-ruyacak, hem sulama yapacak, hem de elektrik enerjisi İstihsal ede-cek. Çukurova Anonim Şirketi millî bir şirketimiz muhterem arkadaş-larım. 6000 üyeli. Türkiye Elektrik Kurumu kuruldu, TEK. Ama TEK'in kanununa baktığımız takdirde bu sözleşmeye imkân tanınmaktadır, im-tiyaz mukavelesi muayyen bir müddetle mukayettir. Şu hale göre bu-nun kiskanacak tarafı ne? Kiskanılacak tarafı ne, bunu anlamak müm-kün değildir. Çukurova'yı devletleştiriceğiz münakaşaları da TEK'In sadece başlıca mesaisi olmuştur. Maalesef bu noktaya değinmeden geçemeyeceğim.

.. Tubltak sayın başkanı ve genel sekreteri de Türkiye Bilimsel Araştırma Kurumu Başkanı Sayın Vardar da aramız-da, sekreteri de aramızda. Geçen sene Şubat ayında tehlikeleri İşaret etmişlerdir, süratle fuloil santrallerine gidilmesi önerisinde bulun-muşlardır. Sadece politikacılar olarak değil. Biz politikacılar nihayet tercihimizi yaparız, ama teknik de bunu söylemekteyiz muhterem arkadaşlarım. Rapor 972 Şubatında yayınlanan elimde geçti. Şiddetle bunu önermektedir. İlim bunu söylemektedir, bütün arkadaşlarımız bunu söylemektedir. Tatbikatçılar bunu söylemektedir. İnşallah bu toplantı Türkiye Elektrik Kurumuna bir İstikâmet verir. Türkiye Elek-trik Kurumu bir ihtiyacın neticesinde meydana getirilmiştir. Kuruluş gayeleri çok iyidir. Onu ortadan kaldırmak değil, İyî İstikâmet ver-mek mecburiyetindediriz

(Nahit Mentеше, AP Aydın Milletvekili)

.. Biz Çukurova Anonim Şirketi olarak bu yatırımların gerçekleşmesi için topyekün bir seferberlik İhtiyacin-da olduğumuz kanısındayız. Topyekün. Belediyeler yatırım yapmalı-dır. Özel İdareler yatırım yapmalıdır, mevcut İmtiyazlı şirketler yatırıma devam etmelidir. Ayrıca yeni şirketlerin kurulmasına çalışmalı-ız. Bu yatırım miktarını yalnız bütçeden beklemek, yalnız Türk mil-letinin ödediği vergilerden karşılamak yerin* Türk milletinin gönüllü tasarruflarını bir araya getirerek kurulacak şirketler marifetiyle bu yatırıma katkıda bulunmasını İstiyoruz. Eğer hedef 1995 yılında İste-nilen hedef İse, eğer bu hedef gerçekleşmek için malt kaynak arıyor İse, Türkiye Elektrik kurumu İki yaşına girdi. Çok yakın temasımız olan kıymetli arkadaşlar tarafından yürütölen bir müessesedir. Tür-kiye Elektrik Kurumu ayrıca bizim şirketimizin % 33 hissesine de sa-hiptir. Bu toplantıda sizlere dağıttığımız 1972 yılı faaliyet raporunda birçok konuları açıklamış durumdayız. Bu konuların açıklanmasında Çukurova Eelektrik Anonim Şirketinin yatırımlara devam etmesi ge-rektiğinde Türkiye Elektrik Kurumunun kıymetli Yönetim Kurulu üye-lerinin de imzası vardır ve bu faaliyet raporu yedi kişilik, üç taneisi Türkiye Elektrik Kurumundan olmak üzere, yedi kişilik Yönetim Kurulu-nun kararlaştırarak tabettirdiği faaliyet raporudur. Onda da görü-leceği veçhile Türkiye Elektrik Kurumu da bu enerji yatırımlarının topyekün bir seferberlikle yapılması gerektiğine kânl. Türkiye Elek-

Trk Kurumunun Türkiye'de elektrik üretimini yapan tek müessese ol-
ması kanununun esabı muclbesi şuydu: Türkiye'de Devlet Su İşle-
rinin, Etbank'ın. İller Bankasının ve bazı belediyelerin elinde mevcut
tMİrleri bİrlİtİlrmek, tek elden İdare etmek, hem personel bakımın-
dan personal tasarrufu yapabilmek hem kıymetli personelden yurdun
muhtelif yerlerinde İstifade etmek, yedeklilik bakımından, malzeme
deposu bakımından, hizmetlerin götürülmesi bakımından bir yekne-
saklık meydana getirmek idi. Bu bir tekel düşünülerek yapılmamış
idi. Türkiye Elektrik Kurumunun bu konu ile ilgili kanununu okuyorum
müsaade ederseniz.

Türkiye Elektrik Kurumunun faaliyet konuları aşağıda gösteril-
miştir Bu kanunda yazılı İstisnalar dışında tekeli altında olmak üze-
re yurdun İhtiyacı bulunan elektriğin üretim, iletim, dağıtım ve tica-
retini yapmak.

Bu kanunda yazılı İstisnalar diyor. İstisnaya geçiyoruz. Bu kanu-
nun yayınlanmasından önce belediye elektrik İşletmelerine İntikal et-
miş bulunan İmtiyaz hakları, vecibeleri ve tesisleri bu İşletmelerin
devri İle devlet verilmiş İmtiyaz sahibi şirketlere ait İmtiyazı hukuk
vecibeleri ve tesisleri İmtiyaz sözleşmesinin herhangi bir suretle so-
na ermesi halinde Türkiye Elektrik Kurumuna geçer.

Geçici Madde: 7 - Elektrik İmtiyazı mevcut bölgelerde İmtiyaz
hukuku mahfuz kalmak kaydıyla İmtiyaz sahibi tarafından karşılan-
mayan elektrik ihtiyacı yapılan maaraf lar İmtiyazlı şirketten tahsil
edilmek kayıt ve şartıyla Devlet adına Türkiye Elektrik Kurumu tara-
fından doğrudan doğruya karşılanır.

Bakın. Türkiye Elektrik Kurumu, Kanununun ilgili maddeleri. Va-
zı kanun o zaman da Türkiye'nin artan elektrik ihtiyacının gerçekle-
tirilmesinde yalnız Devlet sermayesinin değil, halkın katkısının da
bulunmasının esas olduğunu kabul etmiş.

Demek oluyor ki bir bölgede
enerji oldu mu, elektrik enerjisi oldu mu talebi de aynı oranda yük-
seliyor. Türk milleti, bu.büyük millet talep edecek madde mevcut
olmayınca talep etmiyor. Talep edecek madde olunca talep ediyor.
1965 rakamıyla 1972 rakamlarını mukayese edin. Hem güçte, hem
enerjide her İkisinde de büyük bir artış var. Demek oluyor ki elektrik
enerjisi mevcut oldu mu Türk milleti bunu talep ediyor ve kullanıyor,
oimadı mı kullanmıyor. Senin talebin % 5 olduğunda % 5'te kalıyor.
Senin talebin % 10'dur desem % 10'da kalıyor. Senin talebin % 20'-
dir deaem % 20'yi kabul ediyor. Bizim bölgemizde bugün enerji ta-
lebi artışı yılda % 29 oranındadır. Faaliyet raporlarımızdan da göre-
blİhsiniz. % 29 oranındadır. Tekrar ediyorum bu büyük Türk milletinin
hassasını. Bulduğu zaman istiyor bulmadığı zaman istemiyor. Bu mil-
letin eğer sanayileşmesini istiyorsak, eğer hakikaten ciddi iatlıyorsak

enerjisini temin etmek suretiyle buyurun Türk milleti sanayleşsin,
demek lüzum ve bunu süratle demek lüzum. Ve bunu bir milli politika
olarak demek lüzum

• • Şimdi Bulgaristan'dan elektrik İthal etmek, yabancıya bu İmkânı
tanıtmaktan çok daha pahalı ve külfetli Türk milletine. Bir konu daha.
Elektrik üreteceğiz, neden efendim milli olaun. Nedir milli? İşte dışa
dönük bilmem petrol olmasın. Olur mu, yani İtalya'nın hiç bir yakıtı
yok. Yakıtının tamamını dışardan sağlar. İtalyanlar gayri millî mi?
Dünya artık o raddeye geldi ki Rusya dahi, dün kıymetli bir konuşma-
cı arkadaşımızın söylediği gibi Rusya dahi dış teknolojiden, dış im-
kânlardan yararlanmanın koogzİstanın yollarını ararken biz burda
kendi kendimize yaşayamaz duruma gelmeye çalışıyoruz.

• • Efendim neymiş. Petrol milli taaflyehanelerde ayıplacak. Bu da
gelmiş burada yapıyor, bu da milli. Kârını alıp götürüyor. Biz faizli
para alıp dışardan petrol rafinerisi yaparsak, o rafineri için ödeyece-
ğimiz faiz onların götürdüğü kârdan daha mı şey olacak, daha mı ucuz
olacak? Bütün mesele İktisadi konuların akılcı yoldan çözümeine
bağlı. Bir memlekette akıl yendi mi ondan sonra yenmeyecek hiç bir
şey kalmaz. Hürmetlerimle.

**(Turgut Yeğenağa, Çukurova Elektrik A.Ş.,
İdare Meclisi Reisi)**

• • İkinci husus olarak insan faktöründen sonra bu meselede bütün
münakaşaları bir tarafa bırakacağız. Devlet mi yapmak istiyor, bütün
gücülle çıksın ortaya. Hususî teşebbüs mü yapmak istiyor, bütün
gücülle çıksın ortaya. Yabancı sermaye mi gelmek istiyor, bütün gü-
cüyle çıksın ortaya. Biz Türkiye'nin enerji meselesini ancak bu şekil-
de halledebiliriz arkadaşlar.

Bu üç mesele üzerinde, yani enerji
politikası, insan faktörü ve enerji politikasında tespit edilen hedefe
ulaşmak için tatbik edeceğimiz metod üzerinde partiler olarak, mü-
esseseler olarak bu memleketin teknisyenleri olarak, bu memleke-
tin üniversiteleri olarak anlaştığımız gün emin olunuz ki Türkiye'nin
enerji meselesi apandisit ameliyatı kadar kolay olacaktı ve bu mese-
lenin altından kolayca çıkılacaktır. Hepinizi saygıyla selâmlarım.

(Mehmet Turgut, DP Bursa Milletvekili)